Column Wajir 7, 13 april

Bevrijding in Markluiden en in Wajir

Heerde 13 april 1945
In de vroege morgen, het uur voor zonsopgang, hangt er een dichte mist over het buurtschap Markluiden. Het lijkt vredig en stil, maar gespannen luistert een schildwacht. Hij hoort voetstappen, laarzen. Geluiden dragen zo ver in de mist. Snel waarschuwt hij de mannen in de schuur. Ze hebben hun wapens al in gepakt. De fietsen zijn op zolder verstopt. Ze worden net naar beneden doorgegeven. De mannen van de Binnenlandse Strijdkrachten (het verzet) hebben vannacht voor de tweede nacht de brug bewaakt. Opdracht uit Londen! Weer is er niets gebeurd. De spertijd is met zonsopgang voorbij. Ze kunnen naar huis. Dan gaat de schuurdeur open en staat er een Duitse officier. Op de weg staat een patrouille *'Falschirmjager'*. De plaatselijk commandant stapt naar voren en probeert de officier aan de praat te houden zodat zijn mensen kunnen vluchten. De officier schopt tegen een jute zak op de grond. Geen aardappelen, maar wapens.
Een zware man beukt de officier opzij en stormt de schuur uit. Anderen volgen, de boomgaard in. De patrouille vuurt vanaf de weg, vanuit het schapenhok wordt terug geschoten.

Terreur
De vijand is woedend en past zijn terreur techniek toe. Willekeurige burgers worden van hun fiets getrokken, of van hun bed gelicht. Als represaille, wraak. Zeven mensen uit het verzet sneuvelen. Vijf burgers worden opgepakt. De meeste worden ter plekke gedood, anderen worden 's middags tegen de muur gezet. Het huis, de schuur, de brug, alles wordt opgeblazen.

Gedenken
In de tuin hebben verzetsmensen en buurtbewoners samen een monument gebouwd. Met de stenen van het verwoeste huis worden paadjes gelegd die samenkomen. Als teken en symbool dat verzetsmensen uit verschillende plaatsen op de Veluwe hier samen probeerden een opdracht te volbrengen in dienst van de bevrijding van Nederland. De executie muur is blijven staan. Daarin wordt de tekst gebeiteld:

HIER VELDE 'T DUITSE ZWAARD
13 APRIL A.D. 1945
12 NEDERLANDERS

Het Zwaard staat in de tuin, daar waar de paadjes samenkomen. Ten teken dat hier slag geleverd werd, zo leerde ik van mijn vader. Sommigen zien er vooral een kruis in, verwijzend naar het kruis van Christus dat troost. Anderen zeggen "het zwaard werd kruis, het is een opdracht, te bevrijden en vrijheid te bewaren." Het valt op dat het zo stevig verankerd is in de aarde. Het zit vast, het is een opdracht te zorgen dat het er nooit meer uit hoeft. Hoeft? Ja, want als terreur – een macht gebaseerd op angst – regeert, is bevrijding geboden. Maar liefst zonder wapens, want wapens bevrijden niet van angst. Ook dat leerde ik van mijn vader.

Nu, 60 jaar later, in de vroege morgen van 13 april, bij zonsopgang, komen hier nog altijd mensen samen. Nabestaanden en belangstellenden uit de buurt en het verzet, vertegenwoordigers van het huidige plaatselijk gezag, (ex-)militairen (maar niet in uniform) en mensen die zich ongewapend inzetten voor vrijheid en vrede. Duitsers zijn er niet bij. Sommige nabestaanden kunnen dat nog niet verdragen. Doodslag heeft vaak gevolgen tot in het derde of vierde geslacht.

Jogbaru, 10 februari 1984
In de vroege morgen, het uur van zonsopgang, hangt er een koele lichte ochtendmist over het buurtschap Jogbaru. Vanaf de moskee klinkt de roep om het ochtendgebed. Een vroege vogel

fluit zijn lied, alles lijkt rustig en vredig. Dan zijn er schrille alarmkreten van de vrouwen. Keniaanse soldaten lichten mannen van de Degodia stam van hun bed. Vrouwen en kinderen worden ruw opzij gebeukt. Soldaten onderzoeken elke hut naar wapens. Veel vinden ze niet. Sommige hutten worden afgebrand. De mannen worden afgevoerd. Ieder die zich verzet wordt ter plekke gedood. In andere Degodia buurten gebeurt hetzelfde.

Terreur
Alle mannen worden bijeen gedreven op een landingsstrip een kilometer of tien ten noordwesten van de stad. De mannen moeten zich uitkleden en gaan liggen op de scherpe gravel. Daar liggen ze uur na uur in de brandende zon, ´s Nachts rillen ze in de kou van de uitstraling. 5 dagen duurt de marteling. Officiële cijfers noemen aanvankelijk 57 doden. 16 jaar later in April 2000, wordt dat cijfer bijgesteld tot 381. Nabestaanden claimen dat het er veel meer zijn.
Velen werden ter plekke begraven in een massagraf. Maar veel meer doden, gewonden en uitgeputte gevangenen worden met vrachtwagens her en der in de woestijn gedumpt.

Annalena
Dr. Annalena Tonnelli, werd geboren in 1943 in het toen fascistische Italië. In 1984 runt ze een gehandicaptencentrum in Wajir. Ze verft een rood kruis op haar Toyota. Dan rijdt ze naar Wagalla en maant de soldaten tot bezinning en humaan gedrag. Hun wapens maken haar niet bang, ze dwingt respect af. Haar chauffeur wordt zo afgeranseld met een doorntak dat hij een oog verliest. Annalena crost in haar Toyota dagenlang woestijn wegen af op zoek naar gedumpte lichamen en gewonden. Ze redt heel veel mensen. Opgeleid als jurist documenteert ze nauwgezet, wat ze ook maar aan bewijzen verzamelen kan. De Keniaanse regering maant haar tot zwijgen en weigert haar werkvergunning te verlengen. Ze werkt verder in Somalië waar ze vluchtelingen werk doet en een TBC kliniek drijft. Als 20 jaar later het politieke klimaat lijkt te verbeteren bereidt ze zich voor als kroongetuige in een proces dat eindelijk de gruwelijke waarheid van Wagalla aan het licht moet brengen. In April 2003 is Annalena 60 jaar oud, ze ontvangt uit handen van Ruud Lubbers de Nansenprijs voor vluchtelingen werk.

Gedenken en vergeven
Gedenken was onder de vorige Keniaanse regering streng verboden. De slachting van Wagalla werd zoveel mogelijk in de doofpot gestopt. Pas op 12 februari 2003 mochten nabestaanden de plek van de massamoord bezoeken. Het Committtee voor Vrede en Ontwikkeling dat gesteund wordt door de Stichting Welzijn Wajir doet wonderbaarlijk werk opdat angst en wraak niet regeren in de verwerking van dit trauma. Het *Truth Be Told Network* wil dat de Keniaanse regering schuld bekend. Dat gaat niet gemakkelijk. Op 5 october 2003 stapt een man uit de schaduw van het TBC ziekenhuis in Borana en schiet Annalena 2 maal door het hoofd. ‘’Het is niet belangrijk wie haar doodde’’, zeggen mensen die met haar werkten. ‘’Belangrijker is dat ze haar moordenaar vergaf toen hij schoot, want zo was ze’’.

De groeten
Een respectvolle groet deze week aan allen die bij zonsopgang dat zwaard, dat kruis, weten te vinden. Die opnemen wat ze daar voelen en dat trauma vormgeven in eigen leven. Verder dragen wat hun inspireert aan die plek, die gebeurtenis. Dat gebeurt op minstens zo veel manieren als die paadjes die samenkomen en weer uiteengaan, de wereld in, met iets in het hoofd van bevrijding en verantwoordelijkheid en je leven geven. Dat laatste is veel meer dan je dood alleen.